

Зоя Мельнікава

Брэст

Пераадоленне: ідэі экзістэнцыйна-філасофскага самасцвярджэння ў паэзіі Ніны Мацяш

Чалавек вольны – калі вольны яго дух. Найвялікую духоўную сілу дае кожнаму пачуццё Радзімы. Творчасць Н. Мацяш уражвае прыгожым мастацкім светам і абліччам лірычнай гераіні – патрыёткі, ахвярніцы, абаронцы свайго краю і свайго народа, кім і была сама паэтэса. Рупнасцю нястомнай асветніцы, любоўю да роднай зямлі і людзей яна нагадвае Еўфрасінню Полацкую. Нацыянальнай годнасцю, духоўнай шляхетнасцю, вольналюбівасцю і няскоранасцю – вядомых беларускіх паэтак-патрыётак, нязломленых рэпрэсіямі, маральным здзекам савецкай таталітарнай сістэмы, – Наталлю Арсенневу і Ларысу Геніюш. Як і яны, Н. Мацяш сваімі вершамі падымае слабых, ніцых духам.

На жаль, 19 снежня 2008 года Беларусь развіталася са сваёй вялікай паэткай і грамадзянкай, якой 20 верасня 2013 года споўнілася б семдзесят год. Але засталася яе Слова – пяшчотнае і публіцыстычна-палкае, далікатна-стрыманае, кранаючае і па-філасофску быццёна-заглыбленае, устурбаванае лёсам *бедных людзей майх*, якія, па-ранейшаму, *не так Бога баяцца, як начальніка...* Засталася Слова, выдыхнутае з мужнай і высокай душы, прасветленай любоўю да жыцця, да Бацькаўшчыны.

Н. Мацяш была лаўрэатам фестывалю “Берасцейская зорка-98”, Літаратурнай прэміі імя Аркадзя Куляшова (1984, за “Паэму жніва”), кавалерам медаля Ф. Скарыны, аўтарам арыгінальных кніг паэзіі “Агонь” (1970), “Удзячнасць” (1973), “Ралля суровая” (1976), “Прыручэнне вясны” (1979), “Поўны келіх” (1982), “Жнівень” (1985), “Паварот на лета” (1986), “Шчаслівай долю назаві” (1990), “Паміж усмеш-

кай і слязой” (1993), “Палёт над жытам” (1997), “Я вас люблю...: Вершы-прысвячэнні” (1998), “Душою з неба гаварыць” (1999), “Богава дрэва” (2004) “Адведзіны лета” (2004) і некаторых іншых. Яшчэ яна была выдатнай дзіцячай пісьменніцай, таленавітай перакладчыцай з нямецкай, польскай, французскай, украінскай моваў, а таксама драматургам, кампазітарам, мастачкаю.

А з гадамі выразна ўбачыцца, што яна была і застанецца Місіянеркаю ў літаратуры і духоўным жыцці Беларусі канца ХХ – пачатку ХХІ стст., а яе паэзія ўказвае кожнаму шлях да спазнання сябе, людзей, чалавечага быцця ў свеце. Праз духоўна-філасофскія пошукі Н. Мацяш прыйшла да ўсведамлення, дзеля чаго яна нарадзілася на беларускай зямлі. Уласнае прадзвызначэнне яна адкрыла ў сваім імені: ННА – Асветніца.

Яна імкнулася спасцігнуць “тайнапіс” свайго асабістага лёсу, і адкрывала вялікі сэнс жыцця для кожнага з нас. Пражываючы сваё драматычнае жыццё, яна вучыла ўсіх быць годнымі, прыгожымі. Яе паэзія, сапраўды, дапаможа таму, хто будзе пранікліва чытаць радкі, зразумець жыццё і саміх сябе. Паэтка пераконвала, што быць годным чалавекам ва ўсім – у вялікім і ў дробязях, не спыняцца ў самаразвіцці, багацець душой, дасканаліцца духам – гэта няспынная, абавязковая штодзённая работа сапраўднага чалавека. Сваім паэтычным словам Н. Мацяш даводзіла, што жыццё даецца нам, каб вучыцца прыміраць радасць з адчаем і болем, каб умець мудра ўспрымаць асабістыя поспехі, узлёты і ўдары лёсу.

Так склаўся лёс, што з самага пачатку Н. Мацяш давялося заглыбіцца ў філасофска-экзистэнцыйныя праблемы: сэнсу, змястоўнасці чалавечага быцця, болю, наканаванасці, сутнасці зямных спраў, смерці, адыходу ў вечнасць...

На канец 60-х гадоў прыпадае яе прыход у літаратуру. Несумненна, што цяжкая фізічная немач абудзіла ў душы таленавітай дзяўчыны з Бярозаўшчыны пытанні да лёсу і да людзей: чаму так сталася? Чаму менавіта з ёй?.. Такія пытанні задаюць усе, на каго нечакана абрынецца бяда, трагедыя. Але філасофская мудрасць і мужнасць яшчэ маладой у 70-я гады паэткі нарадзілася не толькі са смутку і нараканняў на лёс, а з унутранай патрэбы пазнаваць жыццё, дапытліва, пранікліва ўзірацца ў свет і людзей.

Гэта, сапраўды, можна і мудра: фізічная кволасць не выклікала ў дзяўчыны адчай, яна знайшла ў сабе сілы, каб узвысіцца над нямогласцю – узвысіцца менавіта духоўна. І гэта надало вялікі сэнс яе жыццю і літаратурнай творчасці. Хіба гэта не павучальна для кож-

нага з нас?.. Мы часта ўпадаем у роспач і адчай ад нейкіх дробных, паўсядзённых, нават побытавых няўдач. Але ёсць вялікі сэнс жыцця – прымаць і любіць яго, рабіць свет лепшым, больш дасканалым, прыгажэйшым, а людзей, што побач з табой, – шчаслівейшымі. Менавіта ў гэтым, на мой погляд, важнейшы экзістэнцыйны заповіт і ўрок Н. Мацяш.

Вядома, напачатку былі смутак і боль, што дзяўчына-паэтка не пракладзе сваіх сцяжынак па роднай зямлі, не пабяжыць па полі, лесе, пяску, траве... Што не абыйдзены яе нагамі свет так і застанецца не спазнаным, не пабачаным, што многае ёй не дадзена ў жыцці... Але, насуперак лёсу, паэтка ўдалося дайсці да кожнага чулага беларускага сэрца, дакрануцца самой і далучыць іншых людзей да свету высокіх ідэй, Гармоніі і Красы (апошнія два словы яна пісала з вялікай літары). І не толькі праз уласную творчасць, але і праз лепшыя творы абраных ёй для перакладаў на родную мову братоў і сяспёр па духу з сусветнай паэзіі – французскай, польскай, нямецкай, украінскай...

Яшчэ ў 70-я гады яна пісала аб хуткаплыннасці жыцця, аб тым, што нельга марнаваць жыццё, бо яно – дарунак лёсу і Бога. Варта з годнасцю прымаць усё, што паслала доля, і знаходзіць сілы для ўзгадавання ў сваёй душы *саду надзеі і харашынні* (Н. Мацяш), а гэты сад – блізкія і далёкія, але родныя па духу людзі:

Каб шануючы душы радню,
У сабе знайсці апору й раду...¹

Ведаем, жывём занадта мала

Важнейшай жыццёвай апорай паэтка выбрала працу – працу душы, інтэлекту, духу. У гэтым яна ўбачыла свой паратунак, сваё пакліканне – словам, паэтычным радком быць патрэбнай людзям:

Твайго палону прагну я –
Не пакідай мяне, работа.

Твайго палону прагну я (16)

Літаратурную творчасць Н. Мацяш назвала сваёй *раллэй суровай*, а мудрыя радкі, у якіх яна шукала і здабывала адказы на вечныя пытанні, – барознамі, параўнаўшы паэзію з цяжкай і вельмі патрэбнай

¹ Н. Мацяш, *Душою з небам гаварыць*. Выбраная лірыка, Мінск 1999, с. 15. Далей пры спасылцы на гэта выданне ў дужках падаецца старонка.

працай хлебароба на зямлі. Паэтка, якая не магла самастойна хадзіць, у гэтым жа вершы пісала:

Сцвярджаць я свету не баюся
 Сваёю кожнай баразной:
 Жыву!
 Люблю!
 Не наталюся! (16)

Паэзія Н. Мацяш яшчэ ў 70-я гады стала фенаменальнай мастацкай з’явай у беларускім літаратурным працэсе, бо вылучалася філасафізмам мастацкага свету. Паэтку і яе лірычную гераіню хвалявала галоўная экзістэнцыяльная праблема – лёсу чалавека і сэнсу жыцця, пошукаў суладнасці і гармоніі са светам.

Філасофскі экзістэнцыялізм, пошукі фармулёвак-аксіём сэнсу быцця і прызначэння чалавека ў паэзіі Н. Мацяш, на наш погляд, прайшлі некалькі этапаў. У ранні перыяд творчасці дамінантай паэтычнага радка выступала жыццесцвярджалнасць. У душы лірычнай гераіні пасялілася перакананне, што жыццёвыя цяжкасці з’яўляюцца неад’емнай часткай чалавечага існавання: *Па жыцці не прайсці, каб не зведаць бяды. Культ пакорлівай пакуты*, па меркаванні У. Калесніка, стаў адметнай рысай творчага самавыяўлення Н. Мацяш. Яна знаходзіць у сабе сілы ўспрымаць усе ўдары лёсу, а выпрабаванні дапамагаюць ёй стаць больш глыбокай і духоўнай асобай, вызваліцца ад штодзённай мітусні, захаваць у душы спакой і ў выніку дасягнуць сапраўднай унутранай свабоды. У жыццёстойкасці яна знайшла годнае выйсце. У вершы “Амаль казка” (1979) паэтка піша:

І адзіным выйсцем будзе
 Ў безвыходнай той журбе:
 Памагаць чым можаш людзям
 І не плакаць аб сабе (381).

Як бачна, яна знайшла выйсце: спачуваць людзям, уласным цяжкім і пакутным лёсам паказваць іншым, што жыццё, нягледзячы ні на што, – вялікі, бяспэжны дарунак. Амаль як задачу яна фармулюе сабе, *як жыць і што рабіць*, каб слабы стаў дужэйшым, каб і ён дапамог, у сваю чаргу, іншаму, слабейшаму:

І ўласнай дарожкай
 Стварыць хоць бы проблiск на выйсце
 Знямогламу духам,

Каб ён,
Як пупышка – да лісця,
Быў прагны да руху.

Людская доля (384)

Менавіта такім шляхам ішла паэтка да актыўнай вітальнасці, жыццесцвярджэння. Яна здолела знайсці ў сабе зерні духоўнай сілы, каб не зняверыцца:

Пазбіраю ў жменю смутку зёрны,
І ў цыганкі добрай на вачах
Аднясу, шпурну на дно азёрнае
Свой былы і будучы адчай.

Зноўку ноч цыганкай каля ганка (24)

У паэзіі 70-х гадоў, часам, лірычная гераіня Н.Мацяш яшчэ з вялікім драматызмам паглыбляецца ва ўласную экзистэнцыю. Яна востра адчувае няўпэўненасць у будучым, у магчымасці рэалізаваць сябе. Гэта нараджала ў сэрцы гераіні пакорлівыя адносіны да жыццёвых бедаў – як да наканаванасці, якая выпрабоўвае, гартуе і ўдасканальвае дух чалавека:

Ці скажу, што жыццё – не ўдалося,
Што была неспагаднаю доля...

Як бы склаўся мой лёс, каб не знала
То празрыстай,

то душнай маркоты

Па ўсім тым, што мяне абмінала,
Што не прыйдзе ні заўтра, ні потым?

Ці скажу (44)

Іншы раз свет ва ўяўленні лірычнай гераіні здаваўся пустэчай, не здольнай зразумець, адчуць яе трагедыю. Жыццё як бы адварочвалася ад яе. Паэтка шукае духоўнай апоры, пераадольваючы адчай і разгубленасць:

Ды як набыць бястрашнай сілы
Без горычы, без наракання
Сысці ў нябыт, а што любіла –
Пакінуць тут усё дазвання...

Звычайнасць пад мірным небам (353)

Самотна і мудра ўсведамляючы, што *ўсё звычайна ў гэтым свеце / І першы ўсхліп, і ўздых апошні*, яна не хоча дачасна згарэць, пагаснуць, прапасці знічкай. Лірычная гераіня Н. Мацяш прыходзіць да высновы, што яе пакуты – гэта жыццёвая наканаванасць. Яна прымае ўласны лёс, своеасабліва эстэтызуе пакутніцтва як духоўнае падзвіжніцтва:

Я рада, што так адбылося...

... ..

Я ўдзячна нялёгкаму лёсу:

Я рада, што мне сумаваць,

Што мне захлынацца тугою,

Нязбытнай ні ўдзень, ні ўначы...

Я рада, што так адбылося (93)

Лірычная гераіня ўнутрана ўзвышаецца праз свядомае прыманне цяжкіх жыццёвых абставін:

Ёсць адзінае выйсце – жыць,

Кожнай хвілечкай даражыць... (47)

І ўсё ж нельга сказаць, што трагічнае выразна пераважае над светлымі фарбамі ў светаўспрыняцці лірычнай гераіні Н. Мацяш у 70-я гады. Нават востра адчуваючы душэўны боль, лірычная гераіня зборнікаў “Удзячнасць”, “Ралля суровая”, “Прыручэнне вясны” можна прымае свой лёс, без скаргаў і крыўд:

На лёс ці варта наракаць?

Жыццём нягоды не адужаць.

Жыццё заўжды – іспыт на мужнасць.

Яе ж не возьмеш на пракат... (371)

Драматызм асабістага лёсу дапамагае гераіні Н. Мацяш зразумець іншага чалавека, пачуць ягоную душу. Для яе важна сагрэць сэрцы людзей сваім святлом, цеплынёю шчырых адносін суцешыць тых, каму цяжка. У гэтым яна ўбачыла сэнс свайго жыцця і творчасці:

Я проста ўведала даўно,

Што неяк спраўлюся з сабою.

Калі ж хоць трэшкі мне дано

Кагосьці абагрэць любоўю,

Усмешкай, словам у пару

Або спагадлівым маўчаннем –

Ад сэрца гэта ім дару,

І тут – маё выратаванне

Я проста ўведала даўно (392)

У паэзіі 80-х гадоў ужо выразна акрэсліваюцца духоўныя дамінанты Н. Мацяш. Паступова знікаюць матывы безвыходнасці, трагізму і нараджаецца ўласная жыццёвая філасофія: пакуты даюць духоўныя сілы і трывушчасць. Праз экзистэнцыйны матыў нязгоды з сабой паэтка пераадольвае ўсведамленне сваёй недасканаласці, пакоры зямному быццю, якое перашкаджала рэалізацыі яе духоўных парыванняў. Вось, як, напрыклад, яна піша ў вершы “Мелодыйка” (1984):

Памру – забудуць хутка. Не змагла
Тут вартага зрабіць я нічога,
Хоць і вышальвала душу датла
Пакутай за сябе і за другога (28)

Зрэдку ў паэзіі ўсё ж мінорна гучаць матывы пранізлівай адзіноты, хвіліннай распачы, якія, напрыклад, прачытваюцца за вобразамі дзікай яблыні (верш “Скарга дзікай яблыні”), сухой, чорнай сасны (верш “Адна...”, вершы “Будзе лета, як звон, пустое...”, “Непраглядна-чорная вада...”).

Неадольная туга, усведамленне асабістай пакінутасці нараджалі ў лірычнай герайні кніг паэзіі “Поўны келіх” і “Жнівень” адчуванне недасканаласці ўсяго існага. Яна раздумвае: выпадковасцю ці заканамернасцю з’яўляецца чалавечае нараджэнне, адзінота і пакуты людзей, ці гэта толькі яе жыццёвы крыж:

Адно *табе*
Даводзіцца брысці ледавікамі гора?..
Няўжо нікога больш,
Адно *цябе*
Пякельная тут мучыць смага,
Бо ўсе жаданія азёры
Апынаюцца саланчакамі,
Як толькі прыпадаеш ты да іх?..
Няўжо адзіна *ты*
У знемагальным пошуку сцяжыны,
Якая вывела б з сіроцтва?..

Як падумаць: сабе самой (369)

За гэтай самапатрабавальнай размовай з сабой адчуваецца выспяванне ўнутранага стаіцызму, нясхібнасці і вялікай, глыбока схаванай тугі па духоўнай узаемнасці, па пераадоленню самоты, менавіта духоўнага і душэўнага сіроцтва. Надзвычай складаная, тонкая і далікатная гама перажыванняў, экзистэнцыйных роздумаў лірычнай герай-

ні: побач з моцным імкненнем пераадолець уласны боль праз зліццё з сусветным болем прарываюцца матывы пакорлівасці лёсу:

Лёс мой,
 лёс мой –
 цяжкі колас,
 часам –
 цяжкі камень...
 Мне люляць цябе
 да скону
 квольмі рукамі (46)

Інтэнцыя душэўнай адкрытасці свету, шчырасці, спавядальнасці перад людзьмі і жыццём з яго выпрабаваннямі дае лірычнай гераіні ўнутраную раўнавагу і сілы жыць годна:

Не скрывіць душой ні разу...
 І любіць ажно да болю, як матулін голас,
 Беларусь – і сонца, й долю...
 Лёс мой –
 цяжкі колас!

Лёс мой (46)

І ў 80-я гады ў мастацкім свеце Н. Мацяш прыкметны экзістэнцыйны драматызм светаўспрымання і светабачання. Жыццё ў яе ўяўленні – спалучэнне імгненнасці і вечнасці. Матыў імгненнасці жыцця яшчэ ўспрымаецца трагедыйным знакам. Чалавек, на думку аўтаркі, знаходзіцца пад *ценом часу*, безабаронны перад яго плыню, што выклікае адчуванні непрадказальнасці і трагізму:

Умее Час, вялікі дабрадзеі,
 З канвы нічога не пусціць на глум.
 Мая пара спяванак, мук, надзей
 Перарасла ў пару маўклівых дум

Умее Час, вялікі дабрадзеі (177)

Стан *маўклівых дум* часта пераходзіць у адмаўленне свету, няздольнага выбавіць Чалавека з палону смутку і трывогі. Вобразы “*нямой зямлі*”, “*нямых дзён*” становяцца ў 80-я гады тыповымі ў творчасці Н. Мацяш, што сведчыць аб пошуках суладнасці з сабой і са светам.

Духоўнае адоленне жыццёвых выпрабаванняў прыводзіць паэтку да думкі пра *неабходнасць стварэння гармонію ў сабе*. Яна пераканана даводзіць, што любоў да людзей, жыцця і свету, маральнае

і духоўнае ўдасканаленне – гэта і ёсць паратавальны шлях да спасціжэння сэнсу жыцця, да выканання высокай быццёвай місіі. А любоў – тая сіла, якая ўзнімае чалавека над бязлітаснай рэальнасцю, ажыўляе яго душэўныя сілы і красу:

Любоў мая, укрый мяне
 Хоць позіркам замілаваным:
 Хай зноў табой паратаваная,
 Душа хоць трохі адпачне...

Любоў мая, укрый мяне (153)

Лірычная гераіня навучылася ратавацца: праганяць змрок, зазіраць у сваю душу, знаходзіць там радасць, волю і святло (“Зазірні ў сябе”). Нават калі свет часам здаецца турмой, а людзі бязлітаснымі, злымі, пыхлівымі, паэтка пераканана, што ў кожнай душы, якая нам можа падацца злой і малой, ёсць зерне дабрыні, чалавечнасці, міласэрнасці. Свет павінен стаць лепшым, прыгажэйшым ад нашых думак, пачуццяў і спраў. Неабходна перамагаць боль. Нельга вырашчваць крыўду на лёс і людзей. З крыўды можа вырасці помста. Трэба ўмець дараваць, верыць у дабрыню. Там, дзе злосць і раздражненне, няма месца шчасцю. Боль, лічыць паэтка, – нябесны знак абраных, каб дасканаліць сябе і такім спосабам боль перамагаць. Сваёй мудрасцю лірычная гераіня Н. Мацяш вучыць жыць спакойна, немітусліва, не баяцца, што жыццё хутка мінае. Паэтка звярталася да чытача: жыві душой, дасканалься сумленнасцю і працай:

Пакуль на белы свет глядзіш вачыма,
 Павер сабе: ўсё адалець магчыма,
 Але, як вока, беражы святло,
 Каб тое, што цябе тут абмінала,
 У чалавеку болей дасканалым
 На долю промнем радасным лягло.

Пакуль глядзіш на белы свет (393)

Пра сваю творчасць у 80-я гады Н. Мацяш пісала:

Я не ару, не сею і не жну я,
 І не праду, не тку і не будую –
 Выводжу толькі думкі на папас,
 Над словам праўды зболенай шчырую (67; курсіў – З.М.)

Яшчэ на мяжы 70–80-х гадоў у творчасці Н.Мацяш з’явіліся *экзістэнцыйныя матывы смерці* (вершы “Ведаем, жывём занадта мала...”,

“Назаўтра” і інш.). Думкі аб смерці ўзнікаюць у жыцці кожнага чалавека, і гэта натуральна, бо чалавек не павінен жыць бяздумна, бязмэтна, як набяжыць.

У гэты час Н. Мацяш з захапленнем пазнаёмілася з ідэямі “жывой этыкі”, філасофскім вучэннем М. Рэрыха. Паэтка пачынае асэнсоўваць смерць *як этап на шляху бясконцага пошуку неспазнанай існасці*, як моманту падрахункаў сваіх жыццёвых наробкаў перад актамі адыходу ў “вечнасць”. Яна думала аб тым, *што* застанеца пасля яе:

А што пакіну? Толькі жменьку слоў, –
Мелодыйку любові і змагання
За ўсё, што выбаўляе з кайданоў
Абездухоўленага працвітання.

Мелодыйка (28)

“Жменька слоў”, “мелодыйка” – так вельмі сціпла гаворыць аб сваёй творчасці Н. Мацяш, а далей раскрывае свой ідэйна-філасофскі пасыл: ёю кіруе любоў да людзей, змаганне за тое, што робіць чалавека годным, узвышае яго і напаўняе жыццё стваральным сэнсам.

Думкі аб смерці ўзнікаюць у лірычнай гераіні, калі яна знаходзіцца ў стане журбы, самоты. Пераадольваючы іх, *яна спасцігае красу жыцця, прагне абнаўлення, верыць у бессмяротны свой працяг і, разам з тым, прызнае таямніцу чалавечага быцця, а смерці як збавення ад фізічных пакут*:

На свеце гэтым шмат харашыні.
Хоць людзі ў свеце гэтым – тое голле,
Па-над якім вятрам бяды скуголіць
Усцяж, і ноч у ноч, і дзень пры дні.
Ці чалавек задуманы для болю?
Як ён жадзён харашыні!..

Не пасягнуць мне розумам маім
Тваіх намераў велічных, Прырода.
Жыццё дала – не папытала згоды.
Усе пацанкі-абяцанкі – дым.
Жыццё бярэш, – і мне зусім не шкода
Аднойчы развітацца з ім

А ты жыві, казаны мой, жыві (175)

Пад уплывам “жывой этыкі” ў паэзіі 80-х–90-х гадоў да лірычнай гераіні Н. Мацяш прыходзіць разуменне таго, што зямное жыццё – толькі адзін з этапаў існавання. У яе фарміруецца ўяўленне пра

жыццё, як ланцуг шматлікіх пераўвасабленняў душы. Так, сцвярджаючы *ідэю рэінкарнацыі духу*, у размове з уласнай душою паэтка прыходзіць да высновы, што смерць – галоўная “памежная сітуацыя”, у якой выяўляецца суаднесенасць чалавека з будучыняй, што душа чалавека – іскрынка вечнага агню жыцця.

У вершах гучыць перакананне, што важныя дамінанты жыцця чалавека – адчуванне Гармоніі і Красы, якія павінен узрасціць кожны чалавек у сваёй душы. А для гэтага трэба любіць гэты свет, характэрна вечнай і велічнай Прыроды, дарагую Бацькаўшчыну-Беларусь. Свяціць сваёй душой, саграваць сваёй цеплынёй, пакуль сам жывеш – толькі гэта, па перакананні паэтки, надае высокі сэнс жыццю і справам чалавека.

Паэтка, засцерагаючы і сябе, і суайчыннікаў ад нечаканасцей лёсу ў вершы “Усё паўтараецца”, успрымае *філасофію “вечнага звароту”* і непазбежнасць свайго лёсу ў часе і прасторы:

Ды ўсё паўтараецца... Не прамінае.
І таўры на лёсах гараць:
Даецца жыццё нам, каб радасць з адчаем
Вучыліся мы прыміраць (25).

У апошнія гады паэзія Н. Мацяш гучала, пераважна, пацішэла, “флейтава”, *набыла рысы духоўнасці.* Па словах самой паэтки, чалавечая душа – *зерне духу.* Яе радкі набываюць глыбейшую малітоўнасць і спавядальнасць. Жыццёвае суцяшэнне лірычная гераіня Н. Мацяш пачала шукаць у зваротах да Усявышняга: *Божа, / Ты ў дзеля мяне / Расхінуў белы свет. / Дзякуй...* (379). Многія вершы гэтага часу загучалі інтанацыйна ўзнёсла.

Неабходна падкрэсліць: пра што б ні пісала Н. Мацяш, на першае месца ў яе паэтычным свеце вылучаўся нацыянальны аспект, думка пра Беларусь, маладыя пакаленні, пра іх годнасць, духоўную і нацыянальную веліч і самадастатковасць:

О, каб далося і мне
Стацца для вас
травой,
Той травой,
Што на горка-зняможлівай
Сцюдзёнай вярсе
Рызыкаўна праточваецца
Праз кару буралісту,
Цвіце.

... ..

О, каб далося і вам
 Стацца нямаркай надзеяй,
 Што, як бы ні мэнчыў усіх
 Злыбедны турботаварот,
 Вы будзеце помніць, што вы –
 БЕЛАРУСКІ НАРОД,
 Жывы на нябёсах,
 Які і на прахлай зямлі
 Не згібее.

Усемагутныя Сілы ўсывышнія!
 Вамі трыманая і прасвятляная,
 Сёння за ўсіх малю:
 Уздольніце нас,
 Коснаязыкiх і запамарочаных,
 Прамаўляць ачышчальнае і найлучлівейшае:
 “Люблю”!..

Малітва за ўсіх (442)

Як бачым, нягледзячы на выпрабаванні і жыццёвы драматызм, лірычная гераіня Н. Мацяш *здалела ўзняцца да ўсведамлення гармоніі як вышэйшага сэнсу быцця*. Яна прыйшла да важнай для ўсіх высновы: гармонія даецца не са знешняга свету, яна рэдка з’яўляецца прыроджаным дарам чалавека, яна здабываецца працай духу і інтэлекту. Уласны “дар гармоніі” (У. Калеснік) паэтка засведчыла ў філасофска-экзістэнцыйным самавыяўленні і жыццяцвярджэнні.

STRESZCZENIE

PRZEZWYCIEŻENIE: EGZYSTENCJALNO-FILOZOFICZNE IDEE W POEZJI NINY MACIASZ

W artykule przeprowadzono analizę podstawowych motywów filozoficznych w twórczości wybitnej białoruskiej poetki Niny Maciasz. Prześladowano etapy egzystencjalno-filozoficznego rozwoju jej bohaterki lirycznej w poezji lat 70–90: przezwyciężenie samotności, bólu fizycznego i duchowego, zdobycie przez poetkę i jej bohaterkę życiowego optymizmu, wzmocnienie uczuć patriotycznych, miłości, harmonii i piękna, które stanowią istotę ludzkiej egzystencji.

Słowa kluczowe: bohaterka liryczna, dramatyizm losu, sens życia, poszukiwania filozoficzne, egzystencjalizm, ofiarność, patriotyzm, harmonia, piękno.

S U M M A R Y

OVERCOMING: EXISTENTIAL AND PHILOSOPHICAL IDEAS
IN NINA MATIASH'S POETRY

In the article the author analyzes elementary philosophical ideas in the works of a prominent Belarusian poetess Nina Matiash. Existential and philosophical stages in the development of the poetess and her heroine have been investigated: overcoming loneliness, physical and psychological pain, becoming an optimist, strengthening patriotic feelings, love, harmony and beauty, which take central position in life.

Key words: lyrical heroine, tragedy of fate, sense of living, philosophical search, existentialism, liberality, patriotism, harmony, beauty.